

Resultaten conjunctuurenquête Curaçao 2014

Chris M. Jager

Inleiding

In december 2014 zijn in het kader van de conjunctuurenquête (CE) de bedrijven op Curaçao benaderd met vragenlijsten. Doel van de conjunctuurenquête is om op reguliere basis, twee maal per jaar in juni en december, actuele informatie te kunnen verschaffen over bedrijfsmatige en economische parameters en ontwikkelingen. Daarnaast dient het inzicht te geven in verwachtingen en opinies van ondernemers.

Met de verkregen gegevens van de bedrijven (NV's en eenmanszaken met een balans en winst- & verliesrekening) wordt een beeld gegeven van de volgende onderwerpen:

- *investeringsbelemmeringen en -bevorderingen,*
- *concurrentiepositie,*
- *vertrouwen in de economie,*
- *vertrouwen in de toekomst,*
- *mening ten aanzien van het investeringsklimaat,*
- *verwachtingen omzetmutaties,*
- *verwachtingen bedrijfsresultaten.*

Bij vertrouwen in de toekomst, mening ten aanzien van het investeringsklimaat, bedrijfsresultaten en omzetmutaties wordt ook inzicht gegeven in de situatie per bedrijfstak en naar aantal werknemers. Bij bedrijfsresultaten wordt tevens inzicht gegeven naar grootte van het bedrijf.

De resultaten van de omzetmutaties en bedrijfsresultaten worden vergeleken met die van het voorgaande jaar, van december 2013. Bij concurrentie, vertrouwen, investeringen en investeringsklimaat wordt een vergelijking gemaakt met de eerste helft van 2014.

In dit artikel wordt nader ingegaan op de resultaten van de opinievragen van de enquête. Kwantitatieve gegevens over de exploitatiekosten worden hier niet besproken en de omzetten slechts in beperkte mate. Allereerst wordt er een korte inleidende beschouwing gegeven over de methodologie zoals die voor de

enquête wordt gebruikt.

Methodologie

De conjunctuurenquête wordt twee keer per jaar onder de bedrijven op Curaçao gehouden. In juni wordt geënkquêteerd over het eerste halfjaar van het lopende kalenderjaar, in december over het gehele jaar. Dit wordt gedaan met behulp van enquêteurs en via email.

Het onderzoek wordt uitgevoerd bij alle bedrijven met tien of meer werknemers, terwijl van de bedrijven vanaf drie tot tien werknemers een steekproef wordt genomen. De CE is aldus voor een deel een steekproefonderzoek. Door het nemen van een steekproef wordt een schatting gemaakt van de karakteristieken van de gehele populatie (alle bedrijven) en kunnen daar op een verantwoorde wijze uitspraken over worden gedaan. Onder bedrijven wordt hier verstaan NV's, BV's, maatschappen en eenmanszaken met een balans en winst- & verliesrekening.

Bij de steekproeftrekking (voor de bedrijven van drie tot tien werknemers) wordt uitgegaan van een betrouwbaarheid van 95 procent (5% foutenmarge, z-waarde van 1,96). Bij een populatie van ruim 2.000 bedrijven (vanaf 3 werknemers tot 10 werknemers) komt dat op het moment van trekking neer op in totaal 323 bedrijven.

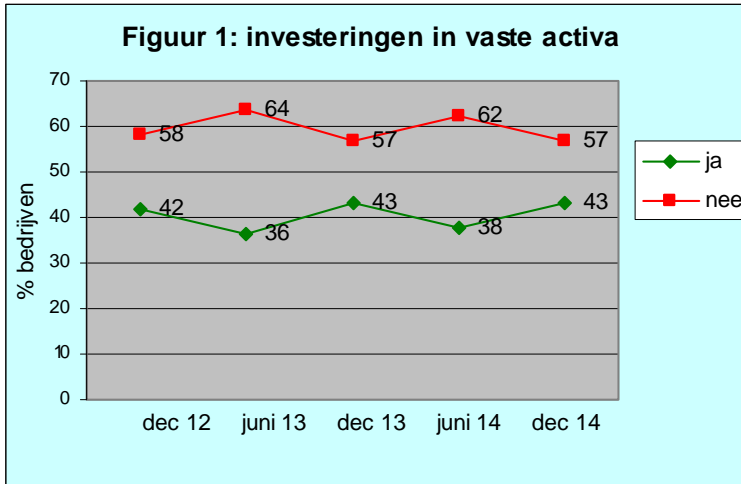
De steekproef wordt proportioneel getrokken, waarbij rekening wordt gehouden met en uitgegaan van het aantal bedrijven per bedrijfstak.

Resultaten

In de navolgende paragrafen wordt per onderwerp nader ingegaan op de resultaten van de opinievragen van de enquête van december 2014.

Investeringsbelemmeringen en –bevorderingen

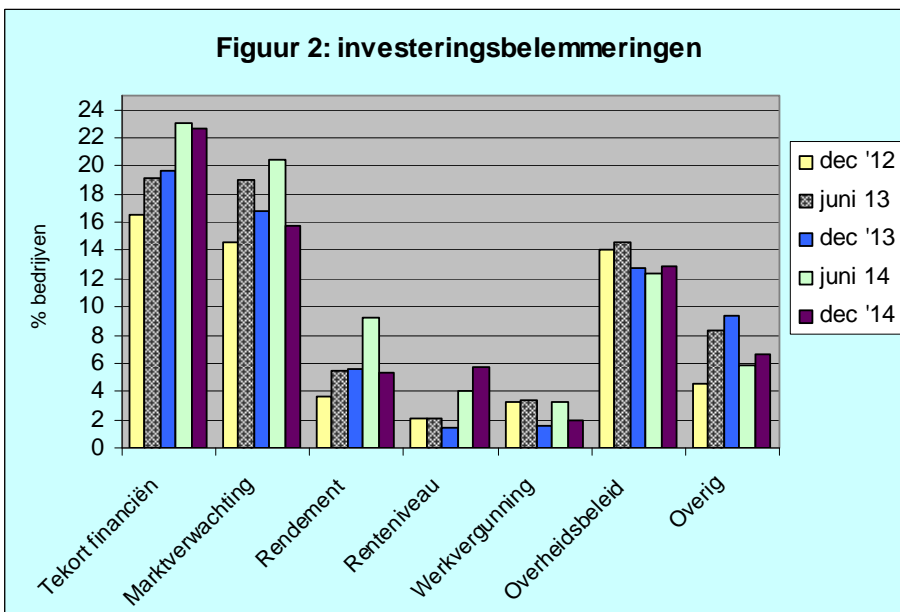
Ruim 43 procent van de benaderde bedrijven heeft aangegeven te hebben geïnvesteerd in 2014 (zie figuur 1). Dat is 5 procentpunten meer dan in juni 2014 en gelijk aan het percentage van december 2013.

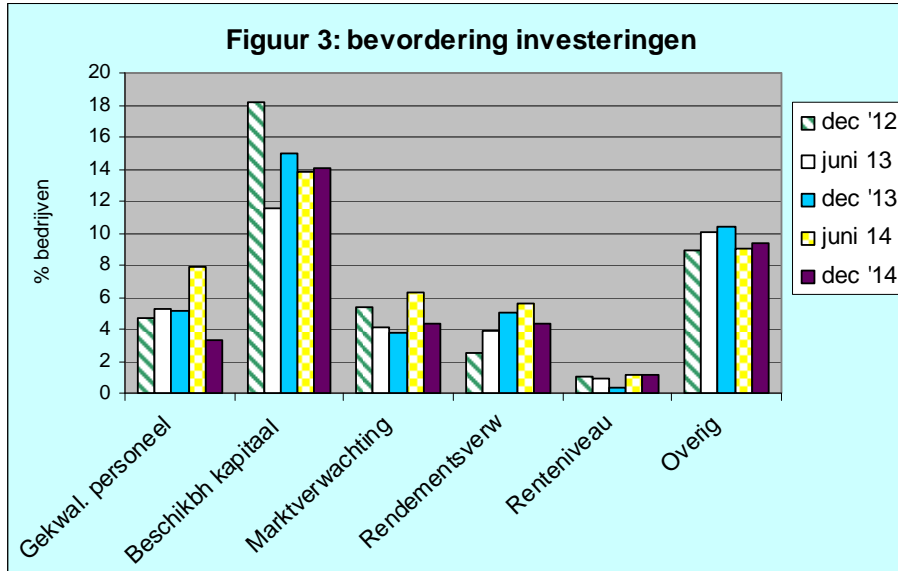
Van de geënquêteerde bedrijven heeft bijna 39 procent aangegeven dat er van investeringsbelemmeringen sprake is geweest. Dit is 5 procentpunten meer in vergelijking met juni 2014 en 3 procentpunten meer dan december 2013, toen dit ruim 35 procent was.

Zoals doorgaans het geval is ook nu weer het tekort aan financiële middelen de grootste investeringsbelemmering (zie figuur 2). Dit percentage is het laatste halfjaar van 2014 met 23 procent vrijwel gelijk gebleven. Het percentage van bedrijven die een slechte marktverwachting als belemmering hebben aangegeven, is afgenomen van bijna 21 naar 16 procent.

Het overheidsbeleid als investeringsbelemmering is nagenoeg niet veranderd, minder dan 1 procentpunt groei in vergelijking met 2013.

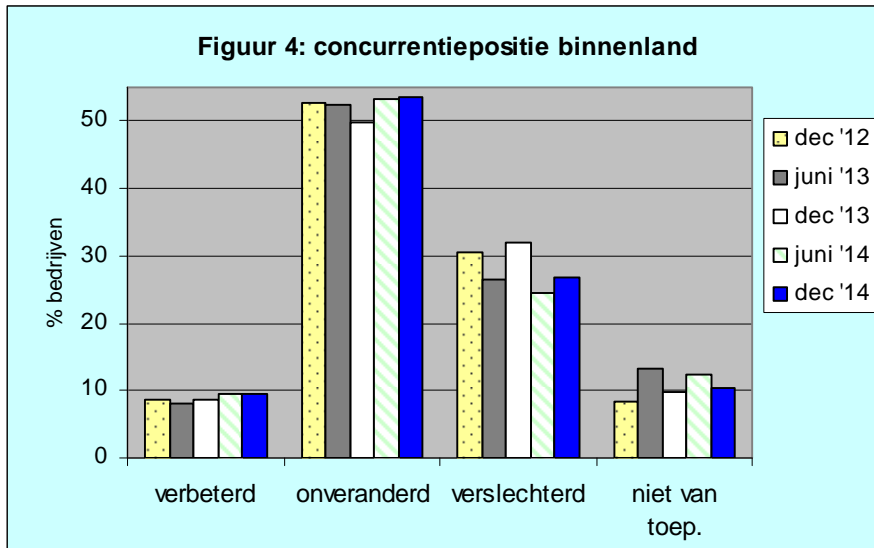

De investeringen zijn naar de mening van de bedrijven vooral bevorderd door de beschikbaarheid van financiële middelen (zie figuur 3). Het relatief hoge percentage bedrijven dat dit aangeeft is net als in juni 2014, 14 procent gebleven. Van bevordering van de investeringen door de beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel is vrijwel geen sprake geweest. Dat percentage is afgenomen van 8 naar 3 procent. Ook de verwachtingen ten aanzien van de markt (van 6% naar 4%) en de rendementsverwachting (van bijna 6% naar 4%) zijn afgenomen in december 2014.

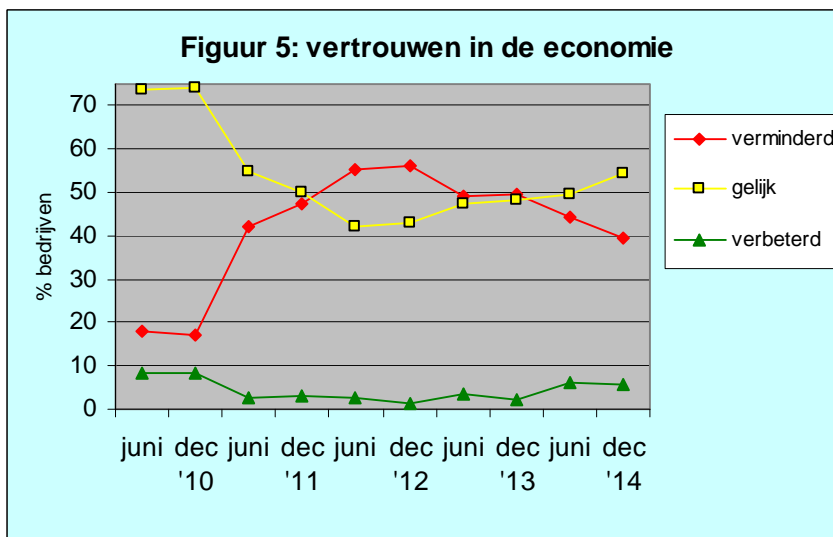
Concurrentiepositie

Bij de concurrentiepositie op de binnenlandse markt (zie figuur 4) is nauwelijks verandering opgetreden. Concurrentiepositie kan hier worden omschreven als de positie van een bedrijf ten opzichte van andere bedrijven die in dezelfde markt actief zijn. In vergelijking met juni 2014 hebben in december 2014 iets meer bedrijven aangegeven dat er van een verslechtering sprake is. Dit percentage is toegenomen van 25 naar 27 procent. Het aandeel van de bedrijven dat heeft aangegeven dat hun concurrentiepositie verbeterd is, is zowel in december als juni 2014 10 procent. Wederom hebben de meeste bedrijven aangegeven dat hun concurrentiepositie onveranderd is gebleven. Ook dit percentage is met 53 procent stabiel gebleven.

Vertrouwen in de economie

Het vertrouwen in de economie is naar de mening van de ondernemers het laatste halfjaar van 2014 iets minder negatief (zie figuur 5). In december 2014 heeft nog steeds een heel laag percentage (6%) van de bedrijven aangegeven dat hun vertrouwen in de economie het afgelopen halfjaar is verbeterd. Daarentegen geeft circa 40 procent (was 44%) van de in december 2014 geënquêteerde bedrijven aan dat ze minder vertrouwen in de economie hebben. Het percentage ondernemers dat heeft aangegeven dat hun vertrouwen in de economie gelijk is gebleven, is ten opzichte van afgelopen juni 2014 toegenomen; van 50 naar bijna 55 procent.

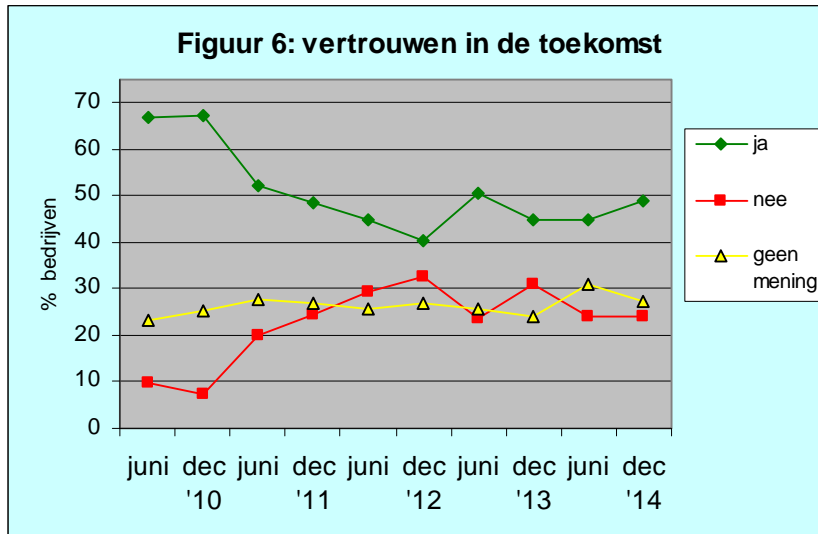

Vertrouwen in de toekomst

Het percentage bedrijven dat in december 2014 heeft aangegeven vertrouwen te hebben in de toekomst, is in vergelijking met juni 2014 toegenomen van 45 naar 49 procent (zie figuur 6). Het

percentage bedrijven dat heeft aangegeven géén vertrouwen te hebben in de toekomst is met 24 procent gelijk gebleven.

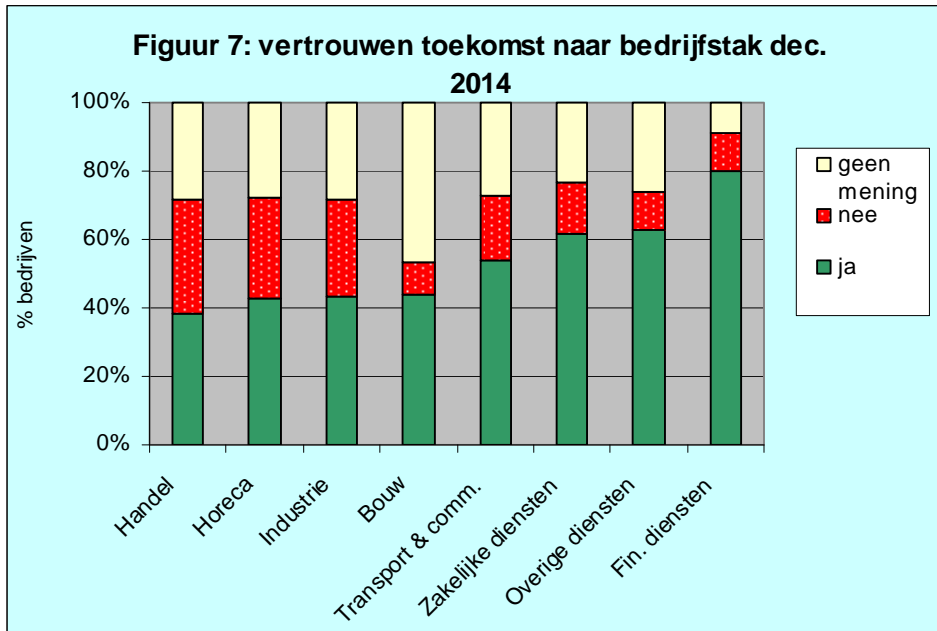
Minder bedrijven hebben aangegeven geen mening te hebben over de gestelde vraag. Dit is ten opzichte van afgelopen juni 2014 afgenomen van 31 naar 27 procent per december 2014.

Indien gekeken wordt naar de resultaten van het vertrouwen in de toekomst op bedrijfstakniveau bij de grotere bedrijfstakken (zie figuur 7), dan zijn er vrij duidelijke verschillen. Vooral bij de handel is het vertrouwen laag: slechts 38 procent heeft aangegeven vertrouwen in de toekomst te hebben. Wél is dat hoger dan vorige periode (juni 2014) toen dit 34 procent was. Ook bij de industrie, horeca en bouw ligt het vertrouwen onder het gemiddelde (49%) met respectievelijk 43 (industrie) en 44 procent (horeca en bouw). Bovendien zijn er bij de horeca, de handel en de industrie veel bedrijven die expliciet hebben aangegeven géén vertrouwen te hebben in de toekomst: respectievelijk 34, 30 en 28 procent.

Net als voorgaande periode is het in december 2014 bij de zakelijke- en overige diensten (62% en 63%) en vooral de financiële diensten (80%) goed gesteld met het vertrouwen in de toekomst, zowel absoluut als ten opzichte van de andere bedrijfstakken. Het percentage bedrijven bij de overige diensten en financiële diensten dat heeft aangegeven géén vertrouwen in de toekomst te hebben is, met 11 procent, bovendien laag. Alleen bij de bouw is dat met 9 procent nog lager. Daar moet wel bij vermeld worden dat daar het percentage 'geen mening' erg hoog is, namelijk 47 procent.

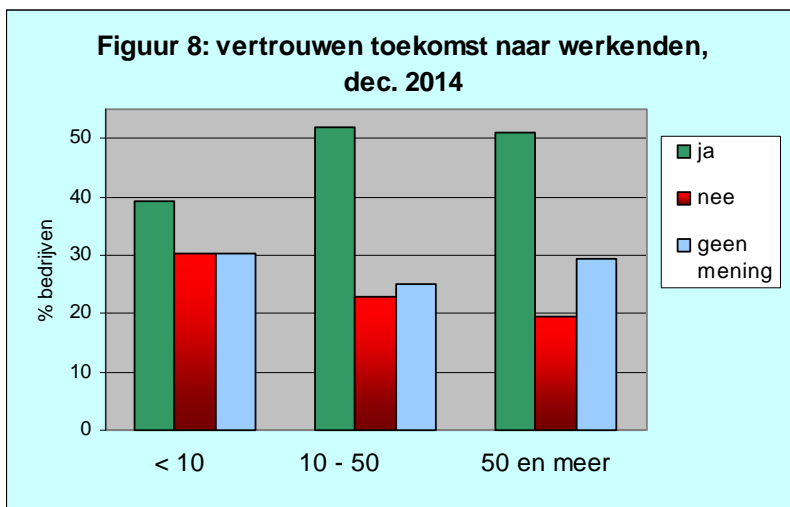
In de bedrijfstakken bouw en transport & communicatie heeft respectievelijk 44 en 54 procent van de bedrijven wel vertrouwen in de toekomst. Hiermee nemen deze twee bedrijfstakken een middenpositie in daar waar het gaat om het vertrouwen in de toekomst.

Aangezien de bedrijven wordt gevraagd naar het aantal werknemers, kan ook inzicht worden verkregen in het vertrouwen in de toekomst naar het aantal werknemers van de bedrijven. Daarvoor wordt een indeling gemaakt in 3 groepen, te weten 3 tot 10 werknemers (klein), 10 tot 50 werknemers (middelgroot) en 50 of meer werknemers (groot).

Wederom is gebleken dat bij de grotere bedrijven, vanaf 10 werknemers, duidelijk een hoger percentage bedrijven vertrouwen in de toekomst hebben dan bij de kleine bedrijven (zie figuur 8). Bij deze grotere bedrijven bedraagt dit per december 2014 ruim 50 procent, een toename van 3 procentpunten in vergelijking met juni 2014. Bij de kleine bedrijven is het percentage meer toegenomen met bijna 7 procentpunten naar 39 procent. Hierdoor is het verschil met de grotere bedrijven afgenomen.

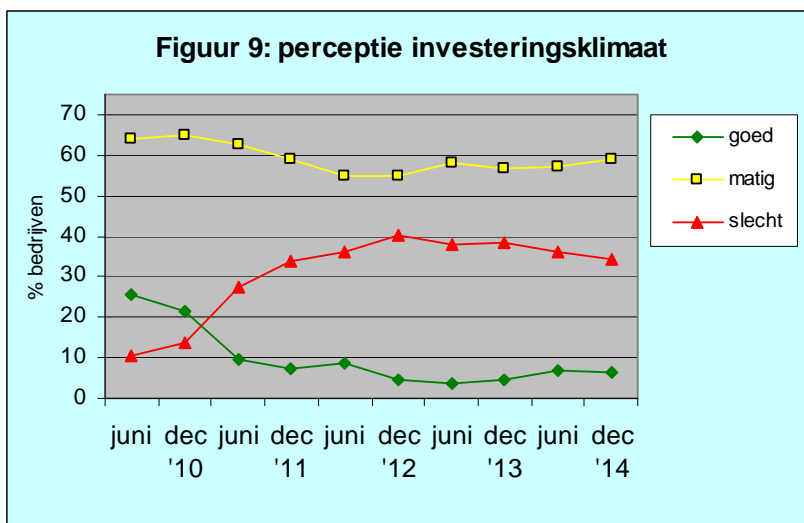
Bij de kleine bedrijven heeft 30 procent aangegeven géén vertrouwen te hebben in de toekomst. Dit was 27 procent in juni 2014. Bij de middelgrote- en grote bedrijven ligt dit percentage met 23 en bijna 20 procent duidelijk lager. In juni 2014 bedroegen deze percentages 25 en 18 procent.

Mening ten aanzien van het investeringsklimaat

De mening ten aanzien van het investeringsklimaat (zie figuur 9) is wat minder negatief geworden in vergelijking met juni 2014. Het percentage bedrijven dat heeft aangegeven dat het investeringsklimaat goed is, is 7 procent gebleven. Het percentage bedrijven dat heeft aangegeven dat het investeringsklimaat slecht is, is afgenomen van 36 naar 34 procent.

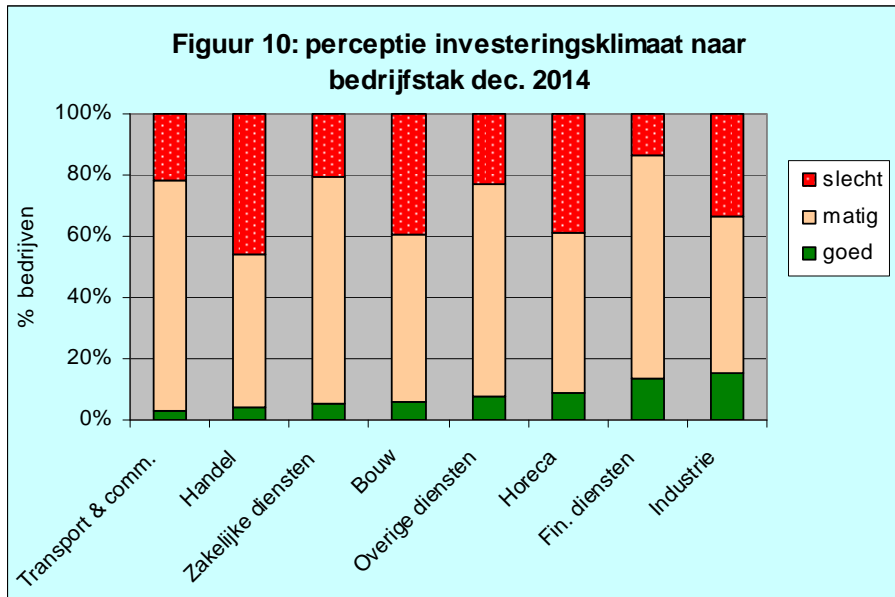
De meeste bedrijven beoordelen het investeringsklimaat als 'matig'. Dit aandeel bedrijven is toegenomen van 57 naar 59 procent. Er heeft dus een lichte verschuiving plaatsgevonden van slecht naar matig.

Bij de perceptie van het investeringsklimaat op bedrijfstakniveau zijn de handel, bouw en horeca de bedrijfstakken met de minst positieve perceptie. Relatief veel bedrijven in deze bedrijfstakken vinden het investeringsklimaat slecht. De handel spant hier met 46 procent de kroon, gevolgd door de bouw en horeca met beiden 39 procent.

Bij de zakelijke-, overige- en financiële diensten is de perceptie duidelijk (relatief gezien)

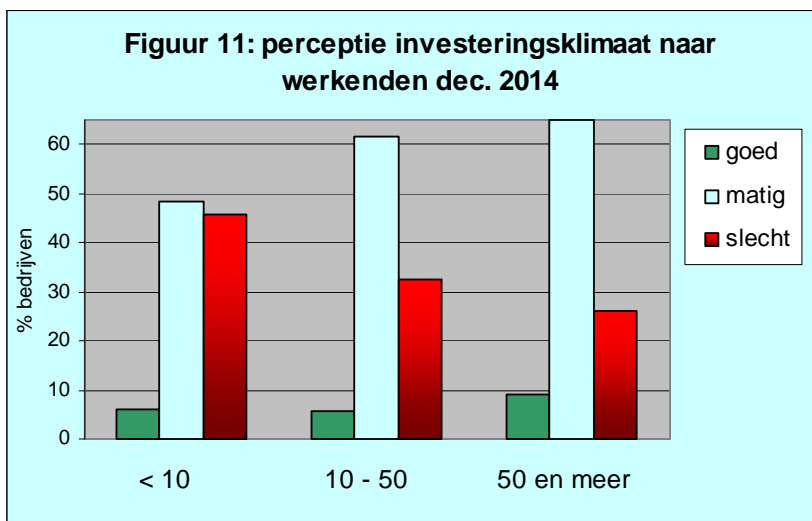
positiever. Van deze bedrijfstakken hebben respectievelijk 21, 23 en slechts 13 procent van de bedrijven aangegeven het investeringsklimaat slecht te vinden. Ofschoon bij de industrie het percentage 'goed' met ruim 15 procent het hoogste is van alle bedrijfstakken, staat daar wel tegenover dat in deze bedrijfstak veel bedrijven zijn die het investeringsklimaat slecht vinden: 33 procent.

De perceptie van het investeringsklimaat als afgeleide van het aantal werknemers van de bedrijven laat net als bij vertrouwen in de toekomst vrij duidelijke verschillen zien. Bij de kleine bedrijven is de mening ten aanzien van het investeringsklimaat minder gunstig dan bij de grotere bedrijven van 10 werknemers of meer (zie figuur 11).

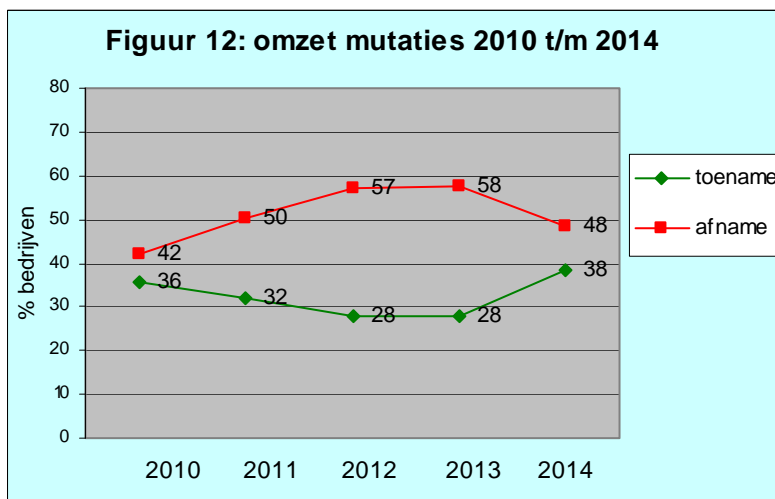
Bij de kleine bedrijven vindt 48 procent het investeringsklimaat matig en 46 procent slecht. Bij de grote bedrijven vanaf 50 werknemers zijn deze percentages gunstiger; 65 procent vindt het matig en slechts 26 procent vindt het slecht. De middelgrote bedrijven zitten daar tussenin met percentages van respectievelijk bijna 62 (matig) en 33 procent (slecht).

Bij alle bedrijven zijn de percentages van een goede perceptie van het investeringsklimaat laag. Zowel bij de kleine als de middelgrote bedrijven bedraagt deze 6 procent. Bij de grote bedrijven vindt 9 procent het investeringsklimaat goed.

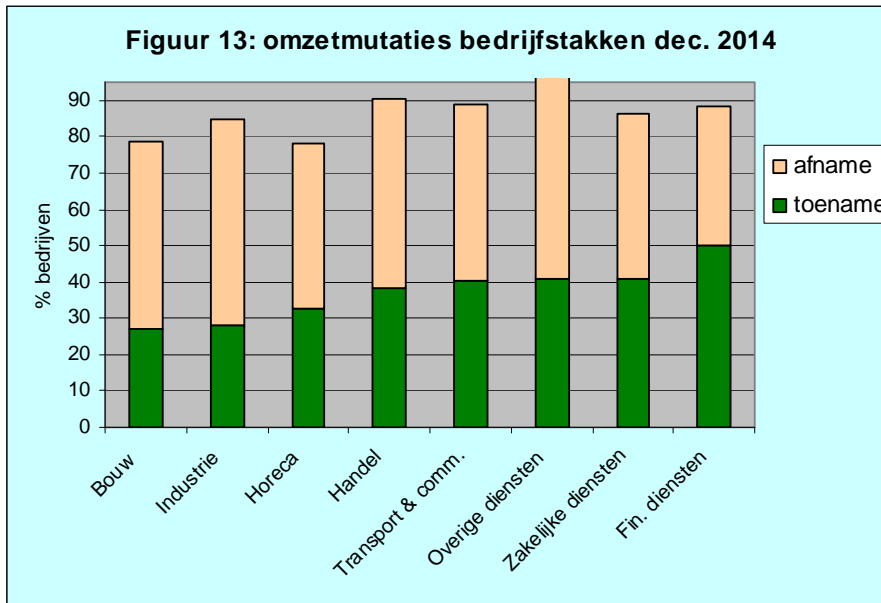
Verwachting omzetmutaties

De omzetmutaties geven inzicht in welke mate de geschatte omzet (dus geen gerealiseerde omzet) van het betreffende jaar is veranderd in vergelijking met het voorgaande jaar. In vergelijking met december 2013 is er een duidelijke verbetering opgetreden en is het percentage 'toename' van de omzet gestegen van 28 naar 38 procent. Het percentage bedrijven welke hebben aangegeven dat de omzet is afgenomen is navenant verminderd en wel van 58 naar 48 procent.

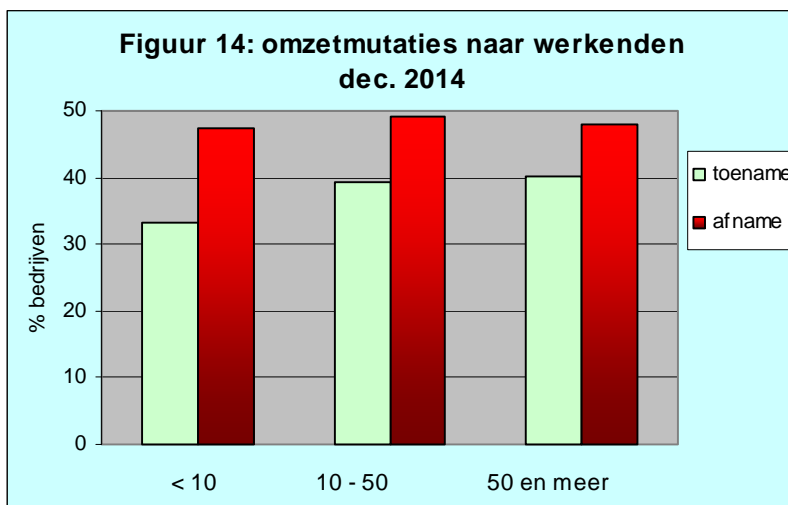

Bij de omzetmutaties op bedrijfstakniveau (voor de grotere bedrijfstakken, figuur 13) valt op dat bij vooral de bouw en de industrie relatief weinig bedrijven (27 en 28%) een toename van de omzet hebben vermeld. Bij de industrie hebben bovendien veel bedrijven (56%) aangegeven dat men te maken heeft gehad met een afname van de omzet in vergelijking met 1 jaar geleden. Overigens is dat wel een verbetering ten opzichte van 2013 toen dit percentage 65 procent was.

Bij 41 procent van de bedrijven binnen de bedrijfstakken 'transport & communicatie', overige- en zakelijke diensten zijn de omzetten toegenomen. De financiële diensten hebben het nog beter gedaan, daar is bij 50 procent van de bedrijven de omzet toegenomen. Bovendien is daar het aandeel van de bedrijven met een afname van de omzetten relatief laag: nog geen 39 procent.

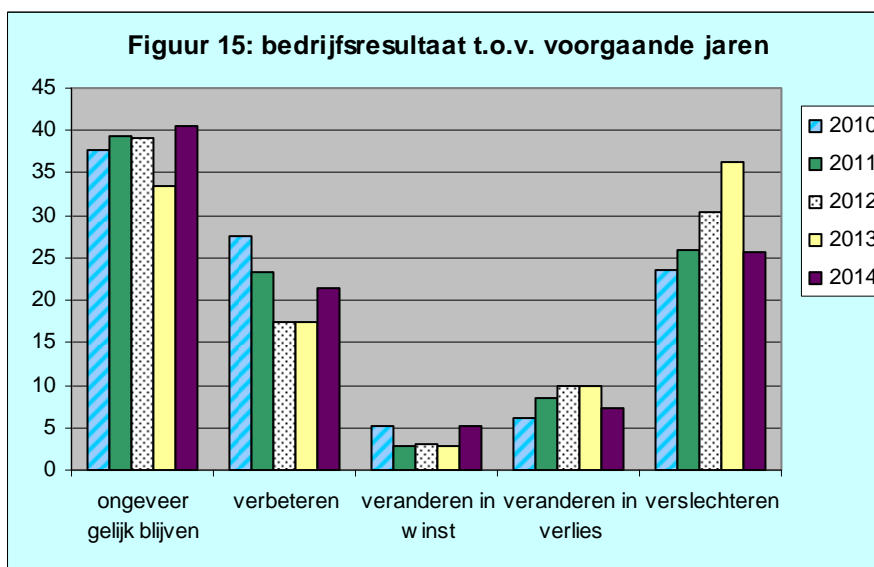

De verschillen in de mutaties van de omzet naar rato van het aantal werknemers van de bedrijven zijn vrij duidelijk afgenomen ten opzichte van de vorige periode (juni 2014), zie figuur 14. Bij de kleine- bedrijven is dit wederom minder gunstig dan bij de grotere bedrijven. Bij de kleine bedrijven is er bij 33 procent sprake van een toename van de omzetten (bedroeg nog 22% per juni 2014). Ruim 47 procent heeft te maken gehad met een afname (was 58%). Bij de middelgrote bedrijven bedragen deze percentages 39 (toename) en 49 procent (afname). Een duidelijke verbetering in vergelijking met juni 2014 toen dit respectievelijk 29 en 60 procent was. Bij de grote bedrijven ligt het percentage toename omzet op 40 procent. Een verbetering van 5 procentpunten in vergelijking met juni 2014. Ook de afname van de omzetten is bij de grote bedrijven wat gunstiger en bedraagt 48 procent (was in juni 2014, 51%).

Verwachting bedrijfsresultaten

Indien de bedrijfsresultaten ten opzichte van het voorgaande jaar in oenschouw worden genomen, blijkt dat er in 2014 van verbetering sprake is geweest. Net als bij de omzetten gaat het daarbij om geschatte resultaten en dus niet om gerealiseerde bedrijfsresultaten. Er zijn duidelijk minder bedrijven die hebben aangegeven dat de bedrijfsresultaten zijn verslechterd, dit is afgenomen van 36 naar 26 procent. Het percentage bedrijven dat heeft aangegeven dat de resultaten verbeterd zijn, is bovendien iets toegenomen van 17 naar 21 procent (figuur 15). Ook de percentages bedrijven 'veranderen in verlies' (van 10 naar 7%) en 'veranderen in winst' (van 3 naar 5%) zijn licht verbeterd. Het aantal bedrijven waar het bedrijfsresultaat ongeveer gelijk is gebleven is toegenomen van 34 naar 41 procent.

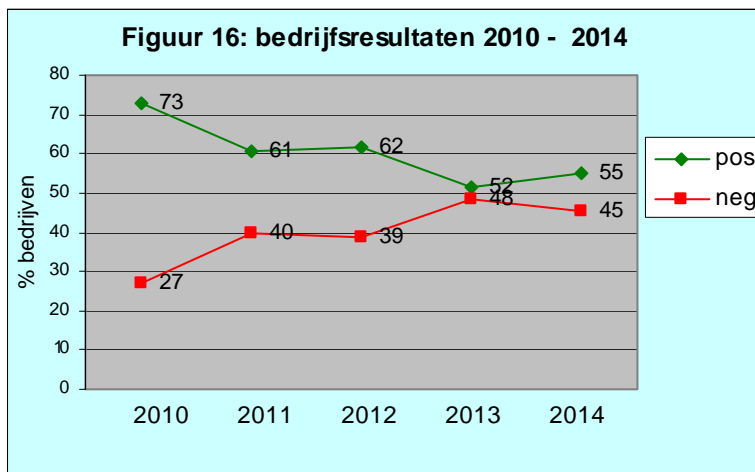

Het aandeel bedrijven welke het jaar 2014 met een positief bedrijfsresultaat heeft afgesloten is 55

procent. Dit is 1 procentpunt lager dan het verwachtingspercentage van juni 2014 en 3 procentpunten hoger in vergelijking met december 2013 (zie figuur 16).

Ruim 45 procent van de geïnterviewde bedrijven heeft afgelopen december aangegeven een negatief bedrijfsresultaat over 2014 te verwachten, eveneens een verbetering van 3 procentpunten ten opzichte van december 2013. Hiermee is er vooralsnog een einde gekomen aan de negatieve trend van een toename van het percentage bedrijven met verlies.

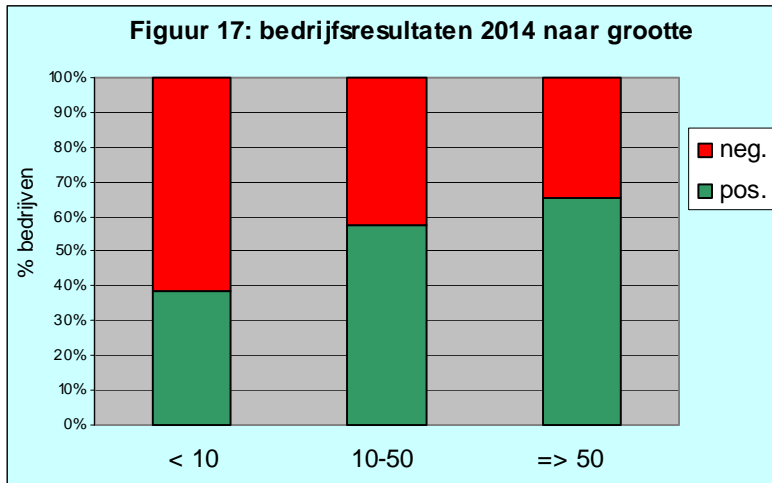
Opgemerkt dient te worden dat deze percentages géén inzicht geven in de *omvang* van de bedrijfsresultaten en evenmin in eventuele faillissementen.

Figuur 17 laat de verwachting van de bedrijfsresultaten zien als afgeleide van de grootte van bedrijven. Wat ook in deze periode opvalt is het duidelijke verschil tussen de kleinere bedrijven met 3 tot 10 werknemers en de grotere vanaf 10 werknemers. Dit verschil is in de afgelopen periode kleiner geworden.

Bedraagt het percentage van de kleine bedrijven met een te behalen winst nu 39 procent (december 2014), een jaar daarvoor (december 2013) was dit slechts 33 procent. Dit is aldus een verbetering van 6 procentpunten ten opzichte van het zeer lage percentage van 2013.

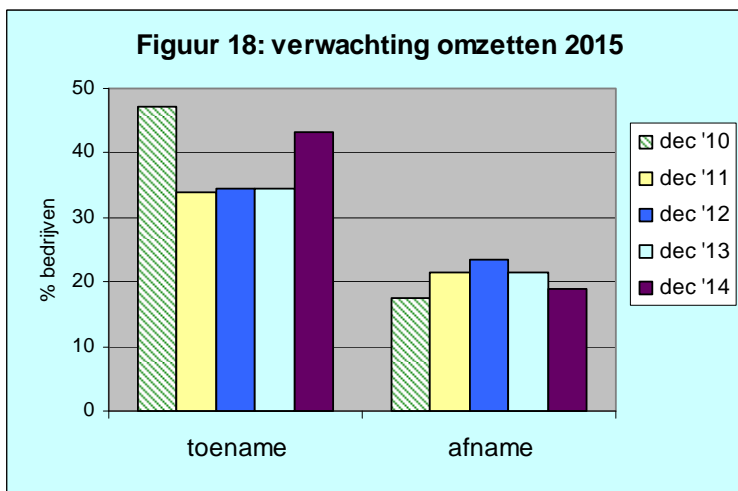
De grotere bedrijven doen het duidelijk beter. Bij de middelgrote bedrijven heeft bijna 58 procent aangegeven winst te behalen in 2014, een toename van 3 procentpunten in vergelijking met eind 2013. Bij de grote bedrijven vanaf 50 werknemers is dit ruim 65 procent, hetgeen vrijwel gelijk is aan de circa 66 procent van eind 2013. Daarmee is de kloof (in termen van winstgevendheid) tussen de kleine en de grotere bedrijven wat kleiner geworden.

Verwachtingen voor het jaar 2015

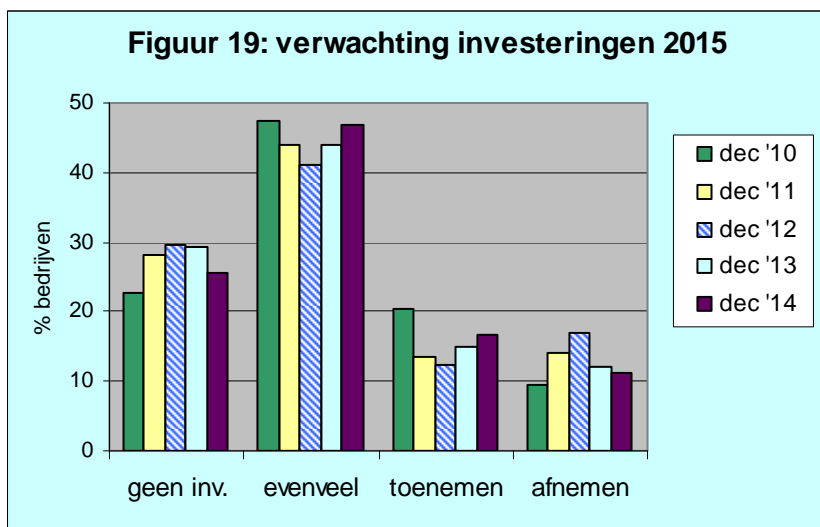
Ieder jaar wordt er in december middels de enquête aan de ondernemers gevraagd de verwachting van de mutaties van omzet, investeringen en personeel aan te geven voor het komende jaar. De vermelde percentages hebben alleen betrekking op die bedrijven die een toename of afname of wijziging hebben aangegeven.

Zoals uit figuur 18 blijkt is de verwachting voor wat betreft de omzetten verbeterd. Ruim 43 procent verwacht een toename (was nog geen 35% in 2013) en iets minder ondernemers in vergelijking met een jaar geleden verwachten een afname, namelijk bijna 19 procent (was 21%).

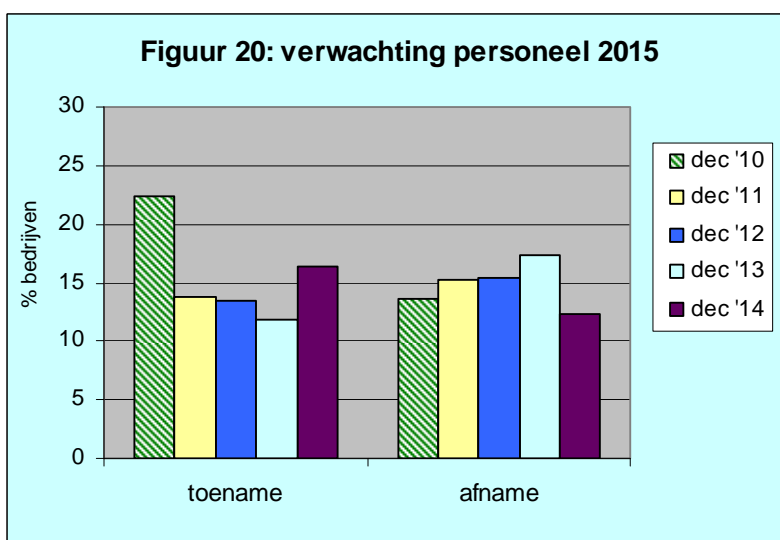

Bij de investeringen is een beperkte positieve wijziging zichtbaar (zie figuur 19).

Het percentage 'geen investeringen' is afgenomen van 29 naar 26 procent. Iets méér ondernemers verwachten een toename van de investeringen; van 15 naar 17 procent en wat minder een afname: van 12 naar 11%). "Evenveel" is met 3 procentpunten toegenomen naar 47 procent.

Geheel in lijn met verwachtingen ten aanzien van de bedrijfsresultaten, omzetten en investeringen, laten ook de verwachtingen van de omvang van het personeel een positieve ontwikkeling zien (figuur 20). Wat meer bedrijven verwachten een toename van het aantal personeelsleden (van 12% naar ruim 16%) en wat minder bedrijven verwachten een afname van het personeel: van 17 naar 12 procent.

Samenvatting

De opinies en geschatte bedrijfsresultaten van de conjunctuurenquête van december 2014 laten gemiddeld genomen een enigszins positieve ontwikkeling en lichte verbetering zien van de bedrijvigheid op Curaçao. Ten opzichte van afgelopen perioden (december 2013 en juni 2014) lijkt er sprake te zijn van een aantal verbeteringen en licht herstel van een in vele gevallen op zich nog vrij slechte situatie.

Wat meer bedrijven hebben aangegeven te hebben geïnvesteerd in de laatste helft van 2014. Het percentage investeringsbelemmeringen is eveneens toegenomen.

In de concurrentiepositie op de binnenlandse markt is nauwelijks verandering opgetreden. Dat is wel het geval bij het vertrouwen in de economie waar sprake is van een lichte verbetering.

Het aandeel bedrijven dat in december 2014 heeft aangegeven vertrouwen te hebben in de toekomst is in vergelijking met juni van dat jaar toegenomen van 44 naar bijna 49 procent.

Vooraf bij de handel, horeca en de industrie is het wederom niet goed gesteld met het vertrouwen in de toekomst en ligt dit onder het gemiddelde. Bij de 'overige diensten' en vooral de financiële diensten is dat wel het geval en is het vertrouwen in de toekomst relatief goed.

De mening ten aanzien van het investeringsklimaat is heel licht verbeterd in vergelijking met juni 2014. De handel, horeca en de industrie zijn ook hier de bedrijfstakken met de minst positieve perceptie. Ook bij de bouw is de perceptie van het investeringsklimaat beneden gemiddeld.

Sinds december 2010 is er sprake van een verslechtering van de verwachte omzetmutaties bij bedrijven. Eind 2013 heeft dit zich gestabiliseerd en per december 2014 is er een duidelijke verbetering opgetreden van het percentage 'toename' van de verwachte omzet.

Bij de kleine bedrijven tot 10 werknemers blijft de situatie minder gunstig dan bij de grotere bedrijven doch deze is wél duidelijk verbeterd ten opzichte van vorige perioden. Bij slechts een derde van de bedrijven was er sprake van een toename van de verwachte omzetten. Bijna de helft denkt te maken te zullen krijgen met een afname.

Het aandeel bedrijven dat 2014 verwacht af te sluiten met een positief bedrijfsresultaat is wat hoger in vergelijking met december 2013. Bij de middelgrote- en grote bedrijven ligt dit nog wat hoger. Bij de kleine bedrijven is dat lager doch is een duidelijke verbetering opgetreden in verhouding tot 33 procent van december 2013.

De verwachtingen voor 2015 zijn vrij positief. Althans in die zin dat méér bedrijven dan in december 2013 een toename van de omzetten en investeringen verwachten. Ook verwachten meer bedrijven dan in 2013 een toename van de omvang van het personeelsbestand.